

Посилання на статтю

Ляшенко О.М. Зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки / О.М. Ляшенко, Н.Я. Юрків // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2014 - №1(49). - С. 138-143. – Режим доступу - <http://pmdp.org.ua>

УДК 330.131.7:338.2

О.М. Ляшенко, Н.Я. Юрків

ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Виявлені шляхи удосконалення державної політики щодо розширення можливостей фінансування розвитку підприємств реального сектору економіки як одного з напрямків зміцнення їх економічної безпеки на основі узгодження інтересів стейкхолдерів підприємства. Дж. 2.

Ключові слова: економічна безпека, підприємства реального сектору економіки, управління, результативність, керованість, загрози, інтереси.

А.Н. Ляшенко, Н.Я. Юрків

УСИЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

Виявлені пути усовершенствования государственной политики относительно расширения возможностей финансирования развития предприятий реального сектора экономики как одного из направлений усиления их экономической безопасности на основе согласования интересов стейкхолдеров предприятия. Ист. 2.

A.N. Lyashenko, N.Y. Jyrkiv

STRENGTHENING OF ENTERPRISES ECONOMIC SECURITY IN THE REAL ECONOMY SECTOR

Ways to improve the public policy are educed in relation to expansion of possibilities to finance the development of enterprises in the real economy sector as one of directions of strengthening their economic security integrating interests of enterprises' stakeholders.

JEL A120

ВСТУП

Сучасний етап економічного розвитку України виявив системні проблеми у сфері забезпечення економічної безпеки, зумовлені недостатністю якісних інституційних трансформацій, гальмуванням темпів модернізації економіки, які підсилюються зовнішніми чинниками нестабільності. Несвоєчасне розв'язання відповідних проблем загрожує втратою економічної стійкості, зниженням фінансово-економічної ефективності, звуженням джерел подальшого розвитку та прямою загрозою національним економічним, а також суспільним інтересам.

Значною мірою економічна безпека України визначається станом реального сектору економіки, частка якого забезпечує близько 70 % ВВП. Важливість забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки актуалізується

потребою зниження залежності вітчизняного внутрішнього ринку від зовнішньоекономічної кон'юнктури, підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, галузевої реструктуризації, підвищення технологічного укладу, удосконалення законодавства для прискорення розвитку національної економіки на інноваційних засадах, легалізації тіньових економічних відносин, зменшення впливу іноземного капіталу на розвиток стратегічно важливих галузей національної економіки та ін. [2].

Державна політика у сфері зміцнення економічної безпеки реального сектору економіки потребує удосконалення шляхом підвищення системності й комплексності, подолання нераціональності, упровадження стратегічного планування, дієвих методів і засобів, спрямованих на досягнення поставлених завдань, поліпшення інституціонального середовища, запровадження ефективного державного контролю. Недосконалість функціонально-структурного забезпечення економічної безпеки в Україні формує низку загроз національній безпеці та поширює деструктивні процеси на її підсистеми. Без належної протидії цим загрозам процес деградації може стати незворотним, а інститут національної безпеки паралізованим системними перешкодами не лише розвитку, а й стійкості та суверенності.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Наразі накопиченого теоретичного доробку з безпекознавства виявляється недостатньо, оскільки у позатекстовій реальності економічна безпека підприємства являє собою складну систему, яка є доволі специфічним об'єктом управління. Ставлячись з глибокою повагою до наукових здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, слід визнати, що питання зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки є недостатньо вивченими. Поява нових наукових знань щодо зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки пов'язана з формуванням міждисциплінарної системної парадигми управління економічною безпекою підприємства. Така парадигма має формуватись на стику різних галузей науки, формуючи цілісне представлення про закономірності та істотні зв'язки процесів управління економічною безпекою підприємств реального сектору економіки, умови функціонування якої мають суттєві об'єктивні і суб'єктивні обмеження. Таким чином, наукова проблема полягає у розробці концептуальних, методологічних, методичних положень і рекомендацій щодо зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розпочато рішення обраної проблеми, на які спираються автори статті. Наукові здобутки в такому розділі безпекознавства, як економічна безпека підприємства, є доволі вагомими. Зокрема, сформованими й усталеними можна вважати захисний, ресурсно-функціональний і гармонізаційний підходи до розуміння сутності економічної безпеки підприємства, кожен з яких розвинений представниками вітчизняних наукових шкіл – О.М. Бандуркою, І.А. Белоусовою, В.М. Геєцем, М.О. Кизимом, Г.В. Козаченко, І.П. Мігус, В.С. Пономаренком, В.І. Франчуком, Л.Г. Шемаєвою. Окремим перетинам досліджень, наприклад економічної безпеки та інноваційного розвитку, приділено увагу в працях В.А. Рача, О.В. Россошанської, С.М. Шкарлета, вивченню економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств – А.Е. Воронкової, представленню економічної безпеки підприємства як логістичної системи – В.Г. Алькеми. Розвитку методології менеджменту економічної безпеки присвячено наукові праці російських учених М.А. Бендикова, Л.П. Гончаренко, Г.Б. Клейнера, Г.О. Мінаєва, Є.О. Олейникова, В.К. Сенчагова, В.Л. Тамбовцева та ін.

Не вирішена раніше частина загальної наукової проблеми стосується зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки на основі сполучення компліментарності та вибірковості обраних методів. Таке поєднання зумовлено унеможливленням однозначного вибору тієї чи іншої концепції зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки. Вибір раціональних рішень щодо має спиратися на результати здійснення аналітичного процесу, які не завжди можуть відповідати вимозі ередитарності.

Метою статті є оприлюднення наукових здобутків щодо зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки на основі узгодження інтересів стейкхолдерів підприємства, в результаті якого досягається бажана міра його економічної свободи.

ОСНОВНІ ОТРИМАНІ РЕЗУЛЬТАТИ є джерелом інформації про зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки, підґрунтям якого є нова ідеологія співробітництва держави з суб'єктами господарювання, спрямованої на досягнення цілей сталого соціально-економічного розвитку.

Методи дослідження: логічне узагальнення – для визначення змісту системних характеристик економічної безпеки держави та реального сектору економіки як об'єкту дослідження в системі економічної безпеки держави, аналіз і синтез – для визначення галузево-секторального та просторово-структурного виміру економічної безпеки реального сектора економіки та класифікації економічних загроз економічній безпеці реального сектора, системний підхід - при обґрунтуванні напрямів зміцнення інноваційної та інтелектуальної складових економічної безпеки реального сектору економіки, методи теоретичного узагальнення – для вдосконалення методичних підходів щодо оцінки економічної безпеки реального сектору економіки та формування концепції забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення теоретичного базису зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки має бути провідною конструкцією нової парадигми управління такими підприємствами. Однак унаслідок конкретно-історичної обумовленості мінливості умов функціонування підприємств такий базис априорі є відносно стійким, через що визначальна роль в зміцненні економічної безпеки підприємств реального сектору економіки має належати можливостям здійснення економічного вибору. Саме існування та можливості здійснення такого вибору зумовлюють тлумачення економічної безпеки підприємства як міри його економічної свободи, а управління такою безпекою розглядати як процес узгодження економічних інтересів стейкхолдерів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства, який має на меті протистояння загрозам економічній безпеці та потребує необхідних ресурсів [1].

Процеси узгодження економічних інтересів, протистояння загрозам та ресурсного забезпечення зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки мають багато дискусійних положень щодо теоретичного обґрунтування способів досягнення цілей таких процесів та невирішених питань щодо розробки прикладних інструментів їх реалізації. Існування принципово різних підходів до розуміння економічної безпеки підприємства, системно непов'язаних та інколи конфліктуючих між собою методик визначення її рівня не тальки зумовлює комплементарно-вибірковий характер управління такою безпекою, але, на жаль, гальмує процес його перебігу та чинить суттєві перешкоди досягненню його результативності.

Необхідність надання системності й узгодженості теоретичному базису зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки та

забезпечення відповідності його постулатів вимогам здійснення економічного вибору підприємства як головного чинника визначення міри його економічної свободи зумовили вибір теми роботи, мету, завдання та логіку дослідження [1].

Вибір інструментів зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки неможна здійснювати безособово, тобто без урахування особливостей діяльності досліджуваних підприємств. Тому маємо дослідити деякі особливості підприємств, що вони є об'єктами верифікації інструментів управління їх економічною безпекою.

Перш за все, маємо торкнутися галузевих особливостей, які понад усе відбиваються на рівні поточної діяльності. Якщо уважніше розглянути загальну схему діяльності підприємства, то не важко помітити, що підприємства різних галузей розрізняються, в першу чергу, залежно від питомої ваги тих чи інших етапів у виробничому циклі. Так, в основі діяльності підприємств промисловості лежить виробництво товарно-матеріальних цінностей, у підприємств торгівлі - етап виробництва як перетворення таких цінностей є редукованим, оскільки основу його діяльності становлять закупівля, зберігання і збут товарів. Результатом діяльності будівельних підприємств є будівлі та споруди різного призначення, дороги, мости тощо, особливістю чого є перетворення ТМЦ безпосередньо на місці розташування об'єкта будівництва. У підприємств, що надають послуги, потік ТМЦ в обороті набагато менше, ніж у торговельних або виробничих підприємств. Основними витратами є заробітна плата персоналу й витрати на утримання офісу. У підприємств зв'язку потік ТМЦ в обороті досить невеликий, проте основними витратами є витрати на придбання та утримання основних засобів. У транспортних підприємств крім витрат на придбання та утримання основних засобів суттєвими є видатки на паливно-мастильні матеріали [2].

Відмінності від підприємств інших галузей, що характеризують галузеву специфіку підприємств тієї чи іншої галузі, можна класифікувати за такими групами:

- правове регулювання в галузі;
- існуюча практика господарської діяльності;
- організаційні особливості підприємств;
- технологічні особливості виробництва.

У реальних умовах існує конвергенція всіх цих відмінностей, які, звісно, у цій статті детально розглядатися не будуть.

Промисловість – це, мабуть, найбільш різноманітна галузь світового господарства. Саме в промисловості відбувається перетворення різних видів ресурсів, таких як, наприклад, корисні копалини, сировини різного походження, матеріалів та енергії в різні товарно-матеріальні цінності. Таке перетворення, як правило, є багатостадійним. При цьому як товарну продукцію виробництва часто можна бачити не лише кінцевий продукт переробки, а й проміжні продукти на різних стадіях виробництва. Так, у машинобудуванні, літакобудуванні, суднобудуванні, автомобільній промисловості, електроніці сильно розвинена кооперація, тому при складанні кінцевої продукції можуть використовуватися комплектуючі, вироблені на десятках підприємств-постачальників.

Проте можна виділити й деякі загальні для більшості підприємств промисловості риси. Ось деякі з них: діяльність промислових підприємств у ряді випадків регулюється і контролюється державою й перебуває під пильною увагою місцевої влади; багато видів продукції підлягає обов'язковій сертифікації; часто великі й середні підприємства є місто творчими; ряд підприємств так чи інакше пов'язаний із соціальною сферою, з міським та комунальним господарством тощо. Все це тягне за собою низку загроз, зокрема, таких як:

використання адміністративних можливостей для отамання начебто додаткових зисків; посилення тиску з боку конкурентів або так званих рейдерів; чутливість до впливу адміністративних загроз через зміну законодавства, інших нормативних і регулюючих документів, звільнення співробітників адміністрації або контролюючих органів або зміна їх позиції щодо підприємства в силу будь-яких причин; потрапляння підприємства в залежність від посадових осіб, у тому числі від своїх співробітників. Крім того, для більшості промислових підприємств характерна спеціалізація в будь-якому напрямку. Характер виробництва не дозволяє швидко у разі необхідності перейти на випуск іншої продукції, що також провокує появу специфічних загроз:

загострення конкуренції на ринку продукції, що виробляється вузькоспеціалізованим підприємством;

загострення конкуренції на обмеженому географічному просторі, що є суттєвим для випадків, коли перевезення продукції призводить до її суттєвого подорожчання для споживача;

падіння попиту на продукцію, що випускається, зумовлене об'єктивними причинами;

недобросовісна конкуренція у всіх її проявах;

монополізація ринку [2].

Крім того, оскільки виробництво є технічно складним процесом, то це призводить до появи ще й таких загроз, як нанесення шкоди основним засобам, техніці, псування ТМЦ; нанесення шкоди персоналу (виробничий травмтизм); загроза появи бракованих виробів, зумовлена низькою якістю поставляються підприємству і використовуваних ним сировини й комплектуючих. Все це зумовлює ряд галузевих особливостей управління економічною безпекою промислового підприємства, у зв'язку з чим на таких підприємствах, крім здійснення звичайних заходів, має приділятися особлива увага моніторингу відносин менеджерів та співробітників з представниками органів влади, потенційними замовниками або їхніми представниками, розпорядниками замовлень; моніторингу поведінки конкурентів з існуючими або потенційними замовниками або їхніми представниками, розпорядниками замовлень, представниками органів влади, а також – з акціонерами підприємства; заходам протидії недружнім поглинанням; суворому збереженню комерційної таємниці усередині підприємства, охороні технологій; боротьбі з загрозами внутрішнього шахрайства та формуванню лояльності персоналу.

В Україні залишається недосконалою практика фінансування підприємств реального сектора економіки комерційними фінансово-кредитними інституціями (банками, інвестиційними та лізинговими компаніями, фондами). Зокрема спостерігається погіршення доступу підприємств до зовнішніх джерел фінансування, недостатнім у контексті фінансування заходів із забезпечення безпеки вітчизняних підприємств залишається механізм комерційного банківського кредитування, що проявляється у вигляді: малих обсягів наданих кредитів та наявності прострочених банківських кредитів; високих відсоткових ставок за кредитами, уповільненні темпів зростання обсягів кредитування підприємств, недостатньо раціональній строковій та валютній структурі кредитів.

ОБГОВОРЕННЯ

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зважаючи на існуючий стан недостатнього фінансового забезпечення функціонування, розвитку та життєздатності підприємств реального сектору економіки, існує об'єктивна необхідність в удосконаленні державної політики щодо розширення можливостей фінансування розвитку підприємств реального сектору економіки

за рахунок фінансових ресурсів інституцій фінансово-кредитного сектора, зокрема:

покращення структури кредитів, що надаються підприємствам через запровадження пільгових умов для комерційних банків, що кредитують інноваційно-інвестиційні проекти підприємств реального сектору економіки;

покращення рівня доступності фінансових ресурсів для підприємств реального сектору економіки за рахунок використання альтернативних схем фінансування (лізингу, факторингу та форфейтингу);

посилення участі страхової сфери у забезпеченні доступу підприємств реального сектору до фінансово-кредитних ресурсів;

створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою створення нових робочих місць та розвитку регіонів;

удосконалення інституційних, правових та організаційних засад функціонування прозорої системи державної допомоги.

Посилення науково-технологічної складової економічної безпеки суб'єктів реального сектору потребує їх інноваційного розвитку шляхом реалізації виваженої державної політики, конкретні механізми реалізації котрої діють як на центральному, так і на регіональному й місцевому рівнях. Вагомість окреслених перешкод реалізації інноваційного й інтелектуального потенціалу зумовлює потребу в узгодженні системних недоліків, причин і перешкод цьому процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляшенко, О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2010. – 400 с.
2. Юрків, Н.Я. Економічна безпека реального сектору економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення: монографія / Н. Я. Юрків. – Л.: ПАІС, 2012. – 400 с.

Рецензент статті
д.т.н., д.е.н., проф. Рамазанов С.К.

Стаття надійшла до редакції
18.02.2014 р.